

Заморська Л.І.

*Чернівецький факультет Національного університету
«Одеська юридична академія», завідувач кафедри теорії
та історії держави і права,
кандидат юридичних наук*

ПОНЯТТЯ ТРАДИЦІЇ В НОРМАТИВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ

Традиційні системи соціального нормативного регулювання, є історично більше ранніми по відношенню до раціональних систем. За допомогою традиції формуються звичаї, норми моралі, основна частина релігійних норм і деякі корпоративні норми. Нерозривний зв'язок традиції з цими нормативними системами деяким авторам дає привід ототожнення традиції і, наприклад, звичаю, що не зовсім вірним, оскільки традиція на наш погляд це не сама нормативна система, а швидше спосіб формування нормативних систем (звичаю, моралі, корпоративних і більшій частині релігійних норм) і засіб, механізм їх закріплення і передачі від покоління до покоління.

Проте, традиція часто ототожнюється з регулятивними нормативними системами. Наприклад, С. Н. Кожевніков традиції розглядає як різновид звичаїв. Він зокрема зазначає, що «звичаї і традиції мають загальні риси. І ті, і інші містять елементи соціальної і культурної спадщини, мають ознаки стійкості, спираються на підтримку громадської думки, на психологічні чинники, зокрема на почуття зв'язку людини з оточуючими людьми, прагнення наслідувати поширений приклад. У той же час традиції в порівнянні із звичаями є ширшими за змістом утвореннями, у меншій мірі пов'язані з почуттями, емоціями людей. Відрізняє ці соціальні регулятори і те, що звичаї складаються упродовж декількох поколінь, а традиції – в короткий час. У числі нових традицій, що формуються, можна назвати спонсорство, тобто фінансування, підтримка якого-небудь заходу з боку заможних осіб або організацій» (Кожевніков С. Н. Право в системі соціальних норм // Теория государства и права. 1999, с. 284).

Слід зазначити, що під традицією слід розуміти певну особливу нормативно-регулятивну систему, яка представляє інтерес для юридичної науки вже внаслідок того, що вона є свого роду попередницею регулятивно-правової системи. Саме тому стародавнє суспільство багато дослідників іменують традиційним, і протиставляють його сучасному суспільству. При цьому, як не дивно, до сьогодні відсутня розроблена теорія традиції, попри те, що потреба в ній відчувається все більшою мірою (Шацкий Е. Утопия и традиция. 1990, с. 208).

Загальну характеристику феномену «традиція», в юридичній літературі дана В. А. Бачининим і В. П. Сальниковим, які визначають традицію як «історично стійку форму кристалізації соціального – практичного і духовного – досвіду в нормативно-ціннісній структурі, що чинить регулятивну дію на соціальну поведінку індивідів і спільнот» І. Авторами також абсолютно точно відзначається, що «традиції є неодмінним атрибутом цивілізаційного і культурного розвитку соціальних систем усіх типів, починаючи від архаїчних і аж до найбільш модернізованих. Це значною мірою пояснюється

їх поліфункціональністю» (Бачинин В. А., Сальников В. П. *Философия права. Краткий словарь*. 2000, с. 316).

На нашу думку, більш об'єктивне визначення традиції в сучасній літературі сформовано проф. Ю. М. Оборотовим, який під традицією розуміє загальний родовий досвід культури, що набув стійкого характеру, закріплений у певних стереотипах і правилах культурної діяльності. Традиції в праві як синонім абсолютного, вічного, існуючого в різні часи тотожні універсаліям. Право завжди є нормативною асоціацією порядку, що несе із собою волю, справедливість, формальну рівність (Оборотов Ю. Н. *Традиции и новации в правовом развитии*. 2001, с. 98).

При цьому виділяються такі функції традиції, як соціально-регулятивної системи: 1) кумулятивна функція, що припускає здатність накопичувати життєво важливий досвід; 2) соціалізуюча функція – активна участь у вихованні індивідів, в перетворенні їх на повноцінних членів суспільства; 3) функція трансляції – участь в передачі духовно-практичного досвіду від покоління до покоління, здійснення зв'язку часів і спадкоємності поколінь; 4) регулятивна функція – використання нормативного потенціалу як чинника соціального контролю за індивідуальною поведінкою; 5) адаптаційна функція – здатність традиції перебувати в соціальному просторі між повсякденними стереотипами мас і новаціями, що народжуються, і брати участь у взаємному пристосуванні тих і інших один до одного; 6) консолідуюча функція – скріплення індивідуальних «я» в загальне інтегральне «ми» – націю, народ, стан, корпорацію, колектив; 7) стабілізуюча функція – внесення в соціальні стосунки начал стійкості, що дозволяють їм зберігати свої основні ознаки на фоні загальної мінливості зовнішніх умов (Бачинин В. А., Сальников В. П. *Философия права. Краткий словарь*. 2000, с. 316).

Як зазначається в літературі, традиція нормативна, одна з її головних функцій – регулятивна. Будучи інтеграційною формою регуляції, традиція включає ритуал, етикет. Усі ці форми регуляції вважаються успадкованими від предків і тому мають імперативний характер для будь-якого члена групи. Усі традиції підрозділяються на статичні й динамічні. Для перших характерна сталість компонентів, тверда структура, відносна простота (саме ці традиції називають звичаями). В іншому різновиді традицій компонентний склад, що змінюється, структура, що перетворюється, зростання складності чи спрощення. Нові комбінації, чи збагачення новими компонентами (інновації), складають характерну рису динамічних традицій (Плахов В. Д. *Традиции и общество: опыт философско-социологического исследования*. 1982, с. 43-44).

Іншими словами, традиція – це сукупність тих об'єктів і ідей, витоки яких кореняться у минулому, але які можна виявити сьогодні.

Таким чином, під поняттям правової традиції слід розуміти особливу нормативно-регулятивну систему, яка складається з ідей та положень, сформованих в минулому, що виявляються сьогодні, набувши стійкого характеру, і закріплені у правовій поведінці індивідів. Проте, правова традиція є самостійним поняттям, дещо відмінним від поняття звичаю, оскільки менш пов'язане з почуттями та емоціями людей, крім того їй належить ряд функцій, які і вирізняють її з поміж інших правових та соціально-нормативних явищ у суспільстві.